

MUSTAQILLIK YILLARIDA YOSHLARGA OID DAVLAT SIYOSATI USTUVOR YO'NALISHLARI

Saydqulova Sevara Ilhomjonovna

Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti

Ijtimiy gumanitar fanlarni o'qitish fakulteti

tarix yo'nalishi 2 - kurs magistranti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7824127>

Annotatsiya. O'zbekistonda yoshlarga oid davlat siyosatini ustuvor yo'nalishlaridan hisoblangan yoshlarning huquqiy manfaatlarini himoya qilish ularga sifatli ta'lim berishning huquqiy asoslari maqolaning qisqacha mazmunini tashkil etadi.

Kalit so'zlar: siyosat, yoshlar siyosati, ta'lim to'g'risidagi qonun, kadrlar tayyorlash milliy dasturi, Konsepsiya, fuqarolik jamiyati, demakratik davlat.

ПРИОРИТЕТЫ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ПОЛИТИКИ В ОТНОШЕНИИ МОЛОДЕЖИ В ГОДЫ НЕЗАВИСИМОСТИ

Аннотация. Защита законных интересов молодежи, правовая основа обеспечения ее качественным образованием, что считается одним из приоритетов государственной политики в отношении молодежи в Узбекистане, является кратким содержанием статьи.

Ключевые слова: политика, молодежная политика, национальная программа обучения, концедепция, гражданское общество, демакратическое государство.

PRIORITIES OF STATE POLICY REGARDING YOUTH IN THE YEARS OF INDEPENDENCE

Abstract. The protection of the legal interests of young people, the legal basis of providing them with quality education, which is considered one of the priorities of the state policy regarding youth in Uzbekistan, is the summary of the article.

Key words: policy, youth policy, law on education, national training program, concept, civil society, a democratic state.

O'zbekistonda istiqlol taraqqiyotning ilk kunlaridanoq qonun ustuvor bo'lgan demokratik davlat va rivojlangan fuqarolik jamiyat qurish yo'lida odimlab borayotgan davrda, hayotning barcha sohalari qatori, yoshlarga oid davlat siyosatiga doir bir qator ishlar amalga oshirildi. "O'zbekiston Respublikasining davlat mustaqilligi to'g'risida"gi Qonunga asoslanib, Respublika yoshlarining ijtimoiy hamda ma'naviy kamol topishi uchun shart-sharoitlar yaratib berishga qaratilgan yoshlarga oid siyosatini ishlab chiqdi. O'zbekiston Respublikasining 1991 yil 20 noyabrda O'RQ-429-XII-sonli "Yoshlarga oid davlat siyosatining asoslari to'g'risida"gi Qonuni qabul qilindi.

Yoshlarga oid siyosat O'zbekiston Respublikasi davlat faoliyatining ustuvor yo'nalishi bo'lib, yoshlarning ijtimoiy shakllanishi va kamol topishi, ijodiy iqtidori jamiyat manfaatlarini yo'lida imkoni boricha to'la-to'kis ro'yobga chiqishi uchun ijtimoiy-iqtisodiy, huquqiy, tashkiliy jihatdan shart-sharoit yaratish hamda ularni kafolatlashni o'z oldiga maqsad qilib qo'ygan. Shu maqsadni amalga oshirishda bir qancha moddalarda mustahkamlab qo'yilgan. Chunonchi, yoshlarni ijtimoiy jihatdan himoya qilish, iste'dodli yoshlarni qo'llab-quvvatlashi, yoshlarning

ta'lim sohasidagi huquqlari, yoshlarga oid siyosatni ro'yobga chiqarishning davlat dasturi, yoshlar jamg'armalarini tashkil etish va hakazo.

Har bir davrda yoshlar muommolarini yechimiga qaratilgan sa'yi harakatlari jamiyat hayotining turli murakkab jarayonlari bilan bog'liq holda yuzaga keladi. Mamlakatning yangi qonunchiligidagi yoshlarni jamiyat taraqqiyotining asosi sifatida e'tirof etdi. Yoshlarning munosib hayot kechirishi, ta'lim olishi, sport bilan shug'ullanishi, hamda ijodiy faoliyat bilan shug'ullanishlari uchun shart-sharoit yaratib berish maqsadida keyingi yillarda O'zbekistonda "Yoshlarga oid davlat siyosati" to'grisidagi qonuni negizida yoshlar manfaatini ko'zlavchi bir qancha qonun va qonun osti hijjatlari ishlab chiqildi. "Bola huquqlarining kafolatlari to'g'risida", "Voyaga yetmaganlarning nazoratsizligi va huquqbuzarliklarining profilaktikasi to'grisida", "Ta'lim to'g'risida", "Iste'dod" Respublika jamg'armasini tashkil etish to'g'risida, "O'zbekistonning o'quvchi yoshlarini rag'batlantirish chora-tadbirlari" to'g'risida va shu kabi qonun va qarorlar orqali mustahkamlandi.

Mustaqilligimizni yanada mustahkamlash mamlakatimizda yoshlar siyosatini zamon talablari darajasiga ko'tarish, kun sayin rivojlanib hamda globallashib borayotgan dunyo yoshlari bilan tengma-teng fikrlaydigan hamda ilmiy, ijodiy, tafakkur jihatdan raqobatlasha oladigan yurtimizning ertangi egalarini qo'llab-quvatlashga qaratilgan qonun yaratish maqsadida O'zbekiston Respublikasining 2016 yil 14 sentyabrda O'RQ-406-sonli "Yoshlarga oid davlat to'g'risida"gi Qonuni qabul qilindi Yangi tahrirdagi ushbu qonunning tobora taraqqiyilashib borayotgan dunyo hamjamiyatida mamlakatimiz yoshlarini ham o'z o'rnini egallashidagi o'zni beqiyos. Qonun 4 bob 34 maddadan iborat bo'lib, yoshlarni ijtimoiy jihatdan shakllantirish va ularning intellektual, ijodiy va boshqa yo'nalishdagi salohiyatini kamol toptirish uchun shart-sharoitlar yaratilish ularning qonuniy va huquqiy manfaatlarini himoya qilishni nazarda tutadi

Xususan, yoshlarning orzu-intilishlarini ro'yobga chiqarish, ularning huquq va manfaatlarini ta'minlash har bir davlatning oldida turgan eng dolzarb va kechiktirib bo'lmaydigan ustuvor vazifalardan biri hisoblanadi.

Yoshlarning haq-huquqlari va qonuniy manfaatlarini ta'minlashda har bir davlat o'z yurisdiksiyasi doirasida tegishli normalarni qabul qilishi hamda ularning samarali ijro mehanizmini yo'lga qo'yishi zarur. Shu o'rinda aytish joizki, bugungacha mamlakatimizda yoshlarga oid 40 dan ziyod qonun hujjatlari qabul qilingan bo'lib, 30 dan ortiq xalqaro huquqiy hujjatlar ratifikatsiya qilingan.

Mamlakatimizda bollar huquqlarni himoya qilish, erkinlilari va qonuniy manfaatlarini ta'minlash, ularning hayoti va sog'ligini muhofaza qilish, kamsitilishi yo'l qo'ymaslik, shuningdek, bola huquqlari, erkinlilari va qonuniy manfaatlarini ta'minlash hamda himoya qilish bo'yicha davlat organlarining ochiqligi va oshkoraligini ta'minlash borasidagi sohalarni yanada takomillashtirish. O'sib kelayotgan yosh avladni jismoniy, intellektual, ma'naviy va ahloqiy kamol topishiga ko'maklashish madsadida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 22-apreldagi "Bola huquqlari kafolatlarini yanada kuchaytirishga oid qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ-4296-son qarori O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 29 maydagi PQ-4736 sonli "Bola huquqini takomillashtirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi qarorlarni qabul qilinishi orqali ertamiz egalari bo'lmish farzandlarimizni hak tamonlama himoya qilinishini kafolatlaydi.

Bu sohada O'zbekistonning butun jahon yoshlarining huquq-manfaatlarini ko'zlab ilgari surayotgan tashabbuslari esa alohida ahamiyatga molik desak, mubolag'a bo'lmaydi. Prezidentimiz 2020-yil 23-sentyabrda Birlashgan Millatlar Tashkiloti Bosh Assambleya sining 75-sessiyasida nutq so'zlab, BMTning "Yoshlar huquqlari to'g'risida"gi konvensiyasini qabul qilish bo'yicha O'zbekiston tashabbusini yana bir bor ilgari surdi.

Yoshlar kamolotida ta'lim va tarbiyaning o'rni beqiyos. Bunda ta'lim tizimini takomillashtirish, uni sifat jihatdan yangi bosqichga ko'tarish, bog'cha tarbiyalanuvchilari, o'quvchi va talabalarda zamonaviy bilim va ko'nikmalarni rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Zamonaviy ta'lim tizimini shakllantirish va yuksak malakali kadrlarni tayyorlash mamlakatning taraqqiyotning asosiy omili hisoblanib 1997 yilda qabul qilingan "Kadrlar tayyorlash milliy" dasturi hamda "Ta'lim to'g'risida"gi Qonunni qabul qilinishi orqali mamlakatimizda kadrlar tayyorlashning noyob tizimi yaratildi. Ushbu tizim ta'limning istiqbolida tayanch vazifasini bajardi.

O'tgan davrda mamlakatimizda zamonaviy talablarga javob beradigan 1554 ta akademik litsey va kasb hunar kollejlari barpo etildi, mavjud 9765 ta maktabning barchasida keng ko'lamli qurilish, rekonstruksiya, kapital ta'mirlash va joriy ta'mirlash ishlari amalga oshirilgan. Bundan tashqari, 300 ga yaqin musiqa va san'at maktablari, 1300 dan ziyod bolalar sporti ob'ektlari qurilib, foydalanishga topshirildi.

O'zbekistonda har yili davlat byujet harajatlarining 35 foizidan ortig'i ta'lim sohasiga yo'naltirilmoqda va bu yalpi ichki mahsulotlarining 10-12 foizidan tashkil etadi. Bunday ko'rsatkichlar dunyoning boshqa mamlakatlarida kamdan-kam uchratish mumkin.

Shuni alohida ta'kidlash kerakki, mamlakatimizda Xalq ta'lim tizimi, O'rta maxsus kasb-hunar ta'limi tizimi hamda Oliy ta'lim tizimida ham bir qator islohatlar amalga oshirildi. Xususan, ta'lim-tarbiyaning eng quyi bosqichi hisoblangan maktabgacha ta'lim tizimiga ham alohida ahamiyat qaratildi. "Maktabgacha ta'lim tizimi boshqaruvini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-5198-sonli Farmoni¹, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 5 apreldagi "Maktabgacha ta'lim tizimini yanada rag'batlantirish va rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-3651 Qarori, "Maktabgacha ta'lim tizimini boshqarishni takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-3955 sonli Qarorlari qabul qilindi². O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 8 maydagi PQ-4312-sonli "O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi Qarori imzolandi. Qabul qilingan qarorlarda maktabgacha ta'lim muassasalarining davlat va nodavlat tarmoqlarini yanada kengaytirish va ular o'rtasida sog'lom raqobat muhitini shakllantirishga shart sharoitlar yaratish orqali maktabgacha yoshdagi bolalarning to'liq qamrab olinishini ta'minlash, maktabgacha ta'lim muassasasi tarbiyalanuvchilari salomatligiga alohida ahamiyat qaratildi,

¹ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 30-sentabrdagi "O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim vazirligi faoliyatini tashkil etish to'g'risida"gi PQ-3305-sonli qarori. www.Lex.uz.

² O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 5 apreldagi "Maktabgacha ta'lim tizimini yanada rag'batlantirish va rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-3651 qarori, "Maktabgacha ta'lim tizimini boshqarishni takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-3955 sonli Qarori. www.Lex.uz

Bugungi kunda O'zbekistonda 7 104 ta maktabgacha ta'lim tashkilotlari faoliyat yuritadi, ulardan 5 604 tasi (79 foiz) — davlat, 63 tasi — idoraviy va 1 437 tasi (21 foiz) — nodavlat tashkilotlardir.

2017-2018-yillarda 752 ta maktabgacha ta'lim tashkilotlari filiallari negizida yuridik shaxs maqomiga ega to'laqonli maktabgacha ta'lim tashkilotlari tashkil qilingan.

3 -7 yoshdagi bolalarning umumiy sonidan (2,5 mln) 932 310 nafari (37,7 foiz), shundan shaharlarda 500 236 nafari (20,2 foiz) va qishloq joylarda 432 074 nafari (17,4 foiz) maktabgacha ta'lim bilan qamrab olingan.³

Bugungi kunda O'zbekistonda katta islohatlar davriga desak mubolag'a bo'lmaydi. Bu nafaqat qurilish, maktabgacha ta'lim sohada balki, Maktab ta'limi va Oliy ta'lim sohasi ham islohatlardan chetda qolayotgani yo'q.

Davlatimiz rahbari Sh. Mirziyoyevning ta'lim-tarbiya – bu bizning kelajagimiz, hayot-mamot masalasi. Shu bois, bu sohadagi islohatlarni kechiktirishga haqqimiz yo'q. Qanchalik murakkab bo'lmasin, maktab ta'limiga poydvorni bugundan mustahkam qo'yishimiz kerak⁴, - degan so'zlarining nechog'lik muhim ekanini bilish qiyin emas.

So'ngi besh yil davomida maktab ta'lim tizimini takomillashtirishning huquqiy asoslari yaratildi. "Ta'lim to'g'risida"gi qonunning yangi tahrirda qabul qilindi, O'zbekiston Respublikasi xalq ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasining tasdiqlandi. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022 yil 11 maydagi PF-134-sonli "2022-2026-yillarda Xalq ta'limini rivojlantirish bo'yicha milliy dasturini tasdiqlash to'g'risida" farmoni qabul qilinayotgan ushbu qonun hamda qarorlar ham o'sib kelayotgan yosh avlodni ma'naviy-axloqiy va intellektual rivojlantirishni sifat jihatidan yangi darajaga ko'tarish, o'quv-tarbiya jarayoniga ta'limning innovatsion shakllari va usullarini joriy etish, uzluksiz ta'lim tizimi mazmunini sifat jihatidan yangilash, O'zbekiston Respublikasining 2030-yilga kelib PISA (The Programme for International Student Assessment) Xalqaro miqyosda o'quvchilarni baholash dasturi reytingi bo'yicha jahonning birinchi 30 ta ilg'or mamlakati qatoriga kirishiga erishishning huquqiy asosi hisoblanadi.

Prezidentimiz uchinchi Renesans haqida, buyuk ajdollarimizga munosib avlod bo'lish haqida fikr bildirar ekan, "Biz oila, maktabgacha ta'lim, maktab va oliy ta'limni hamda ilmiy-madaniy dargohlarni bo'lg'usi Renesansning eng muhim bo'g'inlari deb hisoblaymiz"⁵, dedi Sh. Mirziyoyev. muhim

O'zbekiston Respublikasida oliy ta'limni tizimli isloh qilishning ustuvor yo'nalishlarini belgilash, zamonaviy bilim va yuksak ma'naviy-axloqiy fazilatlariga ega, mustaqil fikrlaydigan yuqori malakali kadrlar tayyorlash jarayonini sifat jihatidan yangi bosqichga ko'tarish, talaba-yoshlar ta'lim-tarbiyasi uchun qo'shimcha sharoitlar yaratishni nazarda tutuvchi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 8 noyabrdagi PF-5847-sonli "O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risidagi farmoni qabul

³ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 8 maydagi PQ-4312-sonli "O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi Qarori.
www.Lex.uz

⁴ Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev 2022-yil 28-yanvardagi videoselektor yig'ilishidagi nutqidan

⁵ Sh. Mirziyoyev 2020 yil 29 dekabrda "Yoshlar farumi"da so'zlagan nutqidan.

qilindi. Oliy ta'lim muassasalari talabalarini mehnat bozorida o'z o'rnini topa oladigan yuqori malakali kadrlar tayyorlash tizimini yo'lga qo'yish, xalqaro e'tirof etilgan tashkilotlar (Quacquarelli Symonds World University Rankings, Times Nigher Education yoki Academic Ranking of World Universities) reytingida munosib o'rin egallashi uchun muhim qadam bo'lib xizmat qiladi.

Bugungi kunda Respublikada 114 ta oliy ta'lim muassasasi mavjud bo'lib, ulardan 93 tasi mahalliy hamda 21 tasi xorijiy oliy ta'lim muassasasi va ularning filiallari hisoblanadi. Jumladan, so'nggi 3 yilda yangi 6 ta oliy ta'lim muassasasi, 17 ta filial va 14 ta xorijiy oliy ta'lim muassasasi filiali tashkil etildi.

Respublika oliy ta'lim muassasalarida tahsil olayotgan talabalar soni bakalavriat ta'lim yo'nalishi bo'yicha 410 ming, magistratura mutaxassislari bo'yicha esa 13 ming nafarni tashkil qilib, so'nggi 3 yilda 1,7 baravarga oshdi

Oliy ta'limni rivojlantirish uchun o'tgan yili 19 ta yangi oliy o'quv yurti, jumladan, 9 ta nufuzli xorijiy universitetining filiali ochildi. Yetakchi xorijiy universitetlar bilan hamkorlikda 141 ta qo'shma ta'lim dasturi bo'yicha kadrlar tayyorlash yo'lga qo'yildi. Oliy ta'lim muassasalariga jami 146 ming 500 nafar yoki 2016 yilga nisbatan 2 barobar ko'p talaba o'qishga qabul qilindi⁶.

Bundan tashqari, mamlakatimizda gender tengligini tengligini ta'minlash, xotin-qizlarning mamlakat iqtisodiy, siyosiy va ijtimoiy hayotining barcha jabhalarida faolligini oshirish ularni jamiyatlardagi nufuzini oshirish, oliy ta'lim muassasasida tahsil olayotgan hamda tahsil olishni istagida bo'lgan xotin-qizlarni qo'llab-quvvatlash maqsadida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022 yil 7 martdagi PF-87-sonli "Oila va xotin qizlar tizimini qo'llab-quvvatlashga doir ishlarni yanada jadallashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Farmoni qabul qilindi.

Jumladan, farmonda oliy ta'lim muassasalari, texnikum va kollejlarda, shu jumladan sirtqi va kechki ta'lim shaklida o'qiyotgan xotin-qizlarning ta'lim kontraktlarini to'lash uchun 7 yil muddatga foizsiz ta'lim kreditlarini moliyalashtirish maqsadida tijorat banklariga Davlat budjetidan har yili 1,8 trillion so'm resurs mablag'lari yo'naltirish, davlat oliy ta'lim muassasalarining magistratura bosqichida o'qiyotgan barcha xotin-qizlarning kontrakt to'lovlarini qaytarish shartisiz qoplash maqsadida, Davlat budjetidan har yili kamida 200 milliard so'm moliyalashtirish, xorijiy oliy ta'lim muassasalarining bakalavriat ta'lim dasturlari bo'yicha — 50 nafar, magistratura ta'lim dasturlari bo'yicha — 10 nafar xotin-qizlarga har yili "El-yurt umidi" jamg'armasi orqali qo'shimcha grantlar ajratish kabi imkoniyatlar yaratilishi mamlakatimizda yoshlarga oid davlat siyosatini amalagi ifodasi deyish mumkin.

Xulosa qilib aytganda, yoshlarni ta'lim-tarbiyasi, jismoniy va ma'naviy yetukligi, sog'lom va barkamol bo'lishlari yo'lida muhim islohatlarni amalga oshirildi. Shuni ta'kidlash kerakki, "Yoshlarga oid davlat siyosati to'g'risida"gi qonunda farzandlarimizga huquqiy jihatdan himoyalash, zamonaviy va mukammal ta'lim olish, o'z iste'dodlarini nomoyon qilish, uchun imtiyozlar olishda katta imkoniyatlar, tizimli ijtimoiy kafolatlarni taqdim etmoqda.

⁶ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 8 noyabrdagi PF-5847-sonli "O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risidagi Farmoni. www.lex.uz

REFERENCES

1. Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev 2022-yil 28-yanvardagi videoselektor yig'ilishidagi nutqidan.
2. Sh. Mirziyoyev 2020 yil 29 dekabrda "Yoshlar farumi"da so'zlagan nutqidan
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 30-sentabrda "O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim vazirligi faoliyatini tashkil etish to'g'risida"gi PQ-3305-sonli qarori.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 5 aprelda "Maktabgacha ta'lim tizimini yanada rag'batlantirish va rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-3651 qarori, "Maktabgacha ta'lim tizimini boshqarishni takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-3955 sonli Qarori.
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 8 mayda PQ-4312-sonli "O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi Qarori.
6. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 8 noyabrda PF-5847-sonli "O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risidagi Farmoni
7. www.lex.uz